

Eulogi Broto i Alonso

Professor de l'Institut
Superior de Ciències
Religioses de Barcelona
(ISCREB)

Eulogi Broto i Alonso

La superació del dret successori històric d'Andorra: la desaparició del testament davant rector en la llei 46/2014 de la successió per causa de mort, i la vigència dels continguts dels registres jurídics canònics en el dret andorrà

1. Introducció

En el marc de la modernització social i jurídica del Principat d'Andorra durant l'última dècada del segle XX i la primera del segle XXI, no podem negar que potser la transformació que reflecteix d'una forma més propera als ciutadans les noves realitats cap a les que s'ha anat dirigint el país és la transformació de la família i de les seves relacions economicopatrimonials.

La concepció del sistema jurídic i de les institucions familiars a Andorra ha sofert una ràpida i considerable transformació des de l'arribada del constitucionalisme modern al país.

El canvi demogràfic i poblacional derivat de la immigració, que ha multiplicat enormement la població, ha transformat també els hàbits de vida i les relacions laborals i econòmiques a Andorra, i el creixement del sector serveis ha reduït, quasi fins a la seva desaparició, la necessitat del manteniment de la figura tradicional de l'hereu i la necessitat de pervivència del patrimoni rural dintre de la mateixa família com a forma de garantir la subsistència de les generacions futures.

En pocs anys, Andorra ha passat d'un esquema de famílies tradicionals, nascudes del vincle del sagrament del matrimoni, a l'existència de moltes menes de famílies que conviuen en plena acceptació i que de fet es veuen superades contínuament per situacions noves en la vida real derivades de l'allargament de l'esperança de vida, i de la consegüent llibertat de les diverses situacions de persones d'un ampli i diferent ventall d'edats decidides a construir nous tipus de relacions familiars, convivencials, personals i patrimonials.

El consolidat principi de llibertat individual i la voluntat de cercar la igualtat entre els fills ha generat la necessitat d'una nova regulació jurídica d'aquestes realitats, regulació que havia de superar les formes clàssiques i les solucions moltes vegades poc útils de les institucions successòries del dret medieval quan eren aplicades a les realitats socials actuals.

Aquesta nova concepció ha donat peu a l'existència al país, en

només 20 anys (entre el 1995 i el 2015), a més de a la família tradicional,² a d'altres formes de família ja acceptades i plenament consolidades socialment, com són, primerament, les unions estables de parella,³ lliurement constituïdes mitjançant un acte positiu de la voluntat,⁴ i finalment, les unions civils de persones del mateix sexe.⁵

Les unions civils de persones del mateix sexe requereixen la mateixa certesa de consentiment que un matrimoni, i per constituir-se, queden sotmeses a la formalitat de la prestació de consentiment davant el cònsol. Aquesta nova regulació constata aquestes unions com a famílies amb totes les conseqüències i preveu en la seva regulació inclús la possibilitat d'adopció de menors per part d'aquestes noves famílies, fet no sempre acceptat sense discussions en el dret comparat dels molts altres estats europeus.

La Llei andorrana d'unions civils i modificació de la Llei de matrimoni, del 2014, equipara completament els efectes i drets civils de les unions entre persones del mateix sexe als efectes civils dels matrimonis, si bé ha optat pel manteniment de la terminologia tradicional de *matrimoni* només reservada a les unions entre un home i una dona –cosa que no està exempta de lògica des d'un estricte punt de vista de sistemàtica jurídica i honestedat amb la tradició jurídica andorrana.

Conseqüentment amb l'evolució de la concepció social de la família i de les realitats economicopatrimonials modernes, també s'ha produït una afectació directa de la concepció social de la successió i la derivada regulació legislativa posterior de les herències i successions més adequada a les necessitats actuals. L'evolució del dret successori andorrà va començar uns anys abans de l'aprovació de la Constitució, el 28 d'abril de 1993, i ha afectat bàsicament l'establiment de la delació en les relacions successòries intestades, a més de modificar la mateixa concepció de la figura de l'hereu tradicional andorrà, atès que el patrimoni rural ja no és el fonament principal de l'economia del país.

Analitzem quines són aquestes principals aportacions al nou dret andorrà de successions que ens permeten parlar d'una superació del dret successori històric amb la creació d'una nova legislació andorrana que, malgrat tot, manté la vigència de molts dels principis clàssics i d'algunes de les figures derivades de les institucions canòniques i del seu fons documental, igual que en el seu dia la Llei del Registre Civil, de l'11 de juliol de

1- Constitució del Principat d'Andorra, del 28 d'abril de 1993.

2- Llei qualificada del matrimoni, del 30 de juny de 1995.

3- Llei 4/2005, del 21 de febrer, qualificada de les unions estables de parella.

4- Necessitat de promoure la inscripció al Registre Civil, art. 4.

5- Llei 34/2014, del 27 de novembre, qualificada de les unions civils i de modificació de la Llei qualificada del matrimoni, del 30 de juny de 1995.

6- Llei del Registre Civil, de l'11 de juliol de 1996, disposició transitòria segona: "Els actes d'estat civil inscrits en els registres eclesiàstics d'Andorra fins a les 24 hores del dia anterior a aquell expressat en la disposició transitòria primera, podran ésser certificats pels encarregats dels dits registres eclesiàstics, segons les normes vigents del dret canònic./ El Govern, en el termini màxim de sis mesos, iniciarà negociacions amb les autoritats eclesiàstiques competents per facilitar la transcripció al Registre Civil dels actes d'estat civil inscrits en els registres eclesiàstics d'Andorra especificats en el paràgraf precedent./ Quan en virtut de la present llei s'hagin transcrit en el Registre Civil les inscripcions contingudes en els registres eclesiàstics o en els registres civils estrangers, el Registre Civil podrà lliurar certificacions de les transcripcions fent menció expressa que es tracta d'una transcripció i de la seva data."

7- Salvant i exceptuant, però, el cas dels fills nascuts d'adulteri, que quan concorrin amb altres fills legítims, aquests fills matrimonials s'atribueixen una quota hereditària del doble de la dels fills extramatrimonials (art. 1).

8- El sistema vigent fins a les reformes era el sistema històric derivat del dret romà de Justinian (Novel·les 118 i 127, substancialment) i del Dret català anterior al decret de Nova Planta.

9- Fins al setè grau en cas de nebots, segons la Llei relativa al dret successori del Principat, del 31 de juliol de 1989, art. 3: El dret d'heretar abintestat no s'estén més enllà del sisè grau en la línia col·lateral, a excepció dels fills i filles del cosí segon o cosina segona, que també el tenen, però no cap altre familiar del setè grau.

1996,⁶ va mantenir la validesa acreditativa en el dret andorrà dels documents dels registres parroquials canònics.

2. Les lleis reguladores del dret successori en el dret andorrà modern

En matèria de dret de successions, entre l'última dècada del segle XX i els nostres dies s'han aprovat a Andorra dos textos legislatius d'importància cabdal, el primer la Llei relativa al dret successori del Principat, del 31 de juliol de 1989, i més recentment, la Llei de la successió per causa de mort, del 18 de desembre del 2014.

El text del 1989 pretenia principalment fer noves aportacions per tal de fer desaparèixer diverses particularitats del dret tradicional andorrà que podien generar efectes contraproductius a les necessitats socioeconòmiques de finals del segle XX i actuals, com ara principalment:

- L'equiparació dels fills extramatrimonials i matrimonials, eliminant la possible discriminació per motiu de la concepció matrimonial en el seu naixement.⁷
- L'atribució de drets successoris al cònjuge vidu en cas de successió intestada,⁸ atribuint-li personalment un usdefruit respecte de la meitat o la totalitat de l'herència, tot depenent de si concorria a l'herència amb familiars en línia recta del causant o només amb col·laterals.
- L'establiment d'un límit màxim a la successió en la línia col·lateral; límit que es va determinar fins al sisè grau ordinàriament.⁹
- L'acceptació de la possibilitat de l'obertura i tramitació de la successió en cas de declaració de mort presumpta d'un ciutadà.

El text del 1989 posà les bases de la modernització del dret successori andorrà i s'adequa plenament a les necessitats i demandes de la societat andorrana de l'època, mostrant una gran voluntat d'actualització però encara lligada a les estructures més tradicionals existents en el marc jurídic preconstitucional.

2.1. La Llei 46/2014 de successió per causa de mort

Finalment la recent Llei de successió per causa de mort, del 18 de desembre de 2014, crea un complet sistema de dret successori completament nou i propi pel dret andorrà. Tot i que la Llei de successió preveu dins la seva regulació la majoria de

casos que es plantegen en l'actualitat, la mateixa norma recull el respecte per la tradició i el dret clàssic, i així, estableix la supletorietat al dret andorrà del dret català històric; si bé per preveure l'adaptació a les possibles evolucions, el nou text fa un pas més i no es limita a establir la supletorietat del dret històric, sinó que accepta per a certs supòsits la supletorietat del dret català actual.¹⁰

La principal novetat legislativa de la Llei de la successió per causa de mort del 2014 és la consolidació en dret andorrà de la millora de la posició del cònjuge vidu o del convivent supervivent en successions intestades; en aquest supòsit aquests passen a ocupar el segon grau com a cridats a l'herència, abans que ascendents i col·laterals¹¹ del difunt. Aquesta esdevé una modificació essencial de la nova regulació successòria perquè la parella, que passa ara a ser la segona en la crida a l'herència intestada, fins a l'entrada en vigor de la Llei ocupava l'últim lloc en la delació, després dels fills de cosins. Aquesta modificació es produeix tot mantenint-se l'especificitat dels béns troncats, fidel a la línia històrica dels focs oberts comuna als drets privats dels territoris de muntanya de tota la Corona d'Aragó, que seguiran quedant sota una regulació favorable a la família consanguínia amb preferència de la parella casada o convivent.

La legítima regulada a l'article 267 de la Llei de la successió es manté en la quarta part de la base de l'herència, mantenint una posició comuna al dret català històric i actual.

Donada l'aprovació de la Llei de successió per causa de mort, i de la Llei d'unions civils i modificació de la Llei de matrimoni, podem concloure que, en espera de l'aprovació del futur codi de família, l'any 2014 ha estat l'any de la consolidació definitiva de l'evolució i modernització del model social de les relacions familiars, i de les seves conseqüències jurídiques.

Cal esmentar, però, que aquesta Llei també liquida figures tradicionals del dret propi, entre les quals destaquen la supressió de dues institucions tradicionals d'una destacada importància en la història del dret andorrà. La Llei de la successió del 2014 suprimeix la figura de l'hereu de confiança, i suprimeix la possibilitat d'atorgar testament davant rector.¹²

A més, la Llei ha de suportar dues crítiques respecte de la seva tècnica legislativa. Per una banda l'absència de debat parlamentari en un tema que considerem molt transcendent per a la vida de tots els andorrans; entenem que la discussió

10- Exposició de motius de la Llei 46/2014, 5è paràgraf, BOPA del 21 de gener del 2015, núm. 4, pàg. 10/84: "la codificació catalana... (tant el codi de successions de 1991 com el llibre quart del codi civil de 2008) s'ha tingut en compte per ser, precisament, la més recent i la més evolucionada tècnicament en el nostre àmbit jurídic-cultural i, especialment, per formar part d'una tradició jurídica comuna, manifestada pel fet que el Dret català anterior al Decret de Nova Planta de 1716 ha format part de la regulació civil andorrana (no només com a lleis pàtries, sinó també com a complement del dret supletori), tal com ho estableix expressament l'exposició de motius de la Llei de reforma del Dret de successions, de 31 de juliol de 1989 i tal com ho ha reconegut la jurisprudència en la importat STSJA núm. 2255, de 18 de novembre de 2004 (precedida per les STSJA núm. 2233 de 23 de setembre de 2004 i núm. 2132 de 8 de gener de 2004)".

11- Principi 8è de l'exposició de motius de la llei i concreció en l'article 249.

12- Rector com càrrec canònic de direcció d'una parròquia per nomenament personal del bisbe diocesà, segons l'establert en el cànon 519 del Codi de dret canònic del 1983: "can. 519. El rector és el pastor propi de la parròquia que li ha estat confiada, i exerceix la cura pastoral de la comunitat encomanada sota l'autoritat del Bisbe diocesà en el ministeri de Crist, del qual ha estat cridat a participar, per tal que per a aquesta comunitat exerceixi les funcions d'ensenyar, santificar i regir, amb la cooperació també d'altres preveres i diaques i amb la col·laboració de fidels laics, segons la norma del dret."

13- Reglament de la UE 650/2012, de 4 de juliol, conegut per l'abreviatura "Reglament europeu de successions", on la nacionalitat del difunt deixa de ser preferent i la llei del lloc de residència habitual esdevé el principal criteri per a determinar la llei aplicable a la successió.

14- BOPA del 21 de gener del 2015, núm. 4, pàg. 10/84.

15- Art. 11 de la Constitució d'Andorra 1993: "Article 11: 1. La Constitució garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte, i ningú no pot ésser obligat a declarar o a manifestar-se sobre la seva ideologia, religió o creences./ 2. La llibertat de manifestar la pròpia religió o les pròpies creences és sotmesa únicament a les limitacions establertes per la llei que siguin necessàries per protegir la seguretat, l'ordre, la salut o la moral públiques o els drets i les llibertats fonamentals de les altres persones./ 3. La Constitució garanteix a l'Església Catòlica l'exercici lliure i públic de les seves activitats i el manteniment de les relacions de col·laboració especial amb l'Estat d'acord amb la tradició andorranesa./ La Constitució reconeix a les entitats de l'Església Catòlica que tenen personalitat jurídica d'acord amb les seves pròpies normes la plena capacitat jurídica dins de l'àmbit de l'ordenament general andorrà."

16- Exposició de motius de la Llei 46/2014, punt 5, lletra d): Aquesta decisió es basa en dues raons: els dubtes de la seva constitucionalitat, d'acord amb l'art. 11 CA, quan estableix la llibertat religiosa i de culte i, d'altra banda, en major mesura, els dubtes sobre el reconeixement de competència notarial als rectors, després que la Llei del notariat, del 28 de novembre de 1996, en l'art. 1 i 21.1d), atorga exclusivament aquesta competència als notaris. BOPA del 21 de gener del 2015, pàg. 10/84.

parlamentària podria haver estat positiva i enriquidora per definir el contingut final de la Llei. En segon lloc, el fet de no adoptar les recents opcions i tendències del dret europeu¹³ com la reserva de llei aplicable, per tal de permetre l'aplicabilitat de la llei del lloc de residència (on s'acostuma a autoritzar el testament) amb prioritat sobre la llei nacional del testador; aquest fet l'apuntem també en benefici dels andorrans que es puguin trobar resident a l'estranger i no només dels estrangers que poguessin viure i testar a Andorra.

3. La derogació de la validesa del testament davant rector a partir de la Llei de Successió per causa de mort

L'argumentació legislativa de la supressió del testament davant de rector en el dret andorrà a partir de l'any 2015, com s'exposa en el punt d) del 5è principi de la Llei,¹⁴ es fonamenta principalment en dos motius:

- Primer: La possible inconstitucionalitat de la institució del testament davant rector, donat el principi de llibertat religiosa consagrada per la Constitució andorranesa.¹⁵

S'argumenta en l'exposició de motius¹⁶ que, en protecció d'aquesta llibertat religiosa, no sembla lògic poder atorgar un document amb validesa de fe pública sobre un acte no purament religiós, davant del personal d'una determinada confessió religiosa, en aquest cas, el rector d'una parròquia catòlica d'Andorra.

Aquest argument ens sembla poc fonamentat, i inclús buit de contingut, donat que l'atorgament del testament davant rector era, i és encara (per uns mesos), una opció completament voluntària i basada en la mateixa llibertat que li correspon a la persona testadora, que és qui decideix acudir al rector de la seva parròquia en virtut de l'autoritat que el mateix ciutadà li reconeix, i no per una imposició legal que limiti la llibertat i la igualtat d'altres ciutadans.

El testament davant rector es basa en el principi de "bona fe i de credibilitat per parts dels fidels –ciutadans– en els seus pastors", segons determina el dret canònic, però que en aquest cas actuen com a fedataris d'un acte transcendent de la vida personal del testador, igual que s'esdevé per exemple en el cas de la celebració i certificació del matrimoni canònic. Per tant, entenem que és precisament en el mateix exercici de la seva llibertat religiosa que un ciutadà podria acudir a fer la seva manifestació d'última voluntat davant del rector de la seva

parròquia i que esdevé, per tant, un dret personalíssim, mai imposat i que en conseqüència no vulnerava en cap cas la llibertat religiosa dels ciutadans que no concebessin optar per aquesta possibilitat, i opten en plena llibertat per acudir davant un notari andorrà. Aquest acte personalíssim lligat als moments de reflexió d'una persona que visualitza el moment de la seva defunció, i li manifesta la seva voluntat a un subjecte de confiança, no deixa de poder tenir un cert component religiós per a moltes persones, donat el moment transcendent que estan afrontant i regulant.

Quedant clara la separació del documents i institucions eclesials i estatals, i respectant la llibertat d'elecció personal del testador, i garantint-se l'existència de figures fedatàries per a tots els ciutadans no catòlics, no podem compartir el raonament que la derogació del testament davant rector es degui a un fonament d'inconstitucionalitat per trencament de la llibertat religiosa i de la separació Església-Estat.

- Segon: Per la possible incompatibilitat amb les competències establertes a la Llei del notariat.¹⁷

Des d'un punt de vista estrictament jurídic i no ideològic, entenem que aquesta incompatibilitat tampoc es produeix donat que des del 1769¹⁸ els rectors havien perdut la capacitat d'autoritzar escriptures, a excepció expressament dels testaments; per això, quedant clarament i públicament establerta aquesta excepció, no podia cabre cap "error de dret" o "error de fet" davant dels ciutadans als efectes de confondre la capacitat notarial amb la capacitat parroquial i arribar a atorgar cap mena de document amb pretensions de validesa de fe pública, més enllà de l'excepció del testament.

El fet notori en el dret actual que els rectors de parròquia no són notaris segons l'establert a la Llei andorrana del notariat del 1996 no necessita cap mena de justificació addicional davant de la societat andorrana; i expressament la ratificació de la competència notarial, en la llei que recollia la figura i inscripció dels testaments davant rector al registre central, garantia la claredat d'aquesta excepció.

Entenem doncs que el motiu de fons, més enllà de la justificació politicolegislativa que se li vulgui donar, no pot ser més que la mateixa caiguda en desús de la institució, per les esmentades noves tendències socials exposades a la introducció.

I és que estudiada l'estadística de testaments atorgats davant rector en la darrera dècada entenem que la justificació de la

17- Del 28 de novembre de 1996, art. 1 i 21.1d), desenvolupada pel Reglament general del notariat, del 20 de febrer de 1998.

18- Segons el Decret del copríncep episcopal Francesc Fernández de Xàtiva, del 17 de març de 1769. Com a conseqüència es produiran canvis importants en la pràctica notarial a les valls d'Andorra: els rectors de les parròquies deixaran d'autoritzar escriptures -a excepció dels testaments i les darreres voluntats- i de l'altra, es passen a nomenar dos notaris, que actuaran un per autoritat de cada copríncep.

19- La compilació i el Codi de successions de Catalunya mantenien i regulaven la vigència i utilització del testament davant rector; si bé, finalment, el llibre quart del Codi civil de Catalunya l'ha fet desaparèixer de les formes vigents de testar en el dret català.

20- Sorpren que el copríncep episcopal no manifestés cap mena d'oposició a la desaparició d'aquesta figura, com sí que ha fet en altres assumptes legislatius recents; la raó probable és l'evident falta d'ús per la població d'aquesta possibilitat.

21- Llei 40/1991, del 30 de desembre. Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya.

22- Llei 10/2008, del 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya.

23- Alexandre III al bisbe d'Ostia: "valan las mandas fechas a lugares religiosos o en otras cosas de piedad delant el preste del lugar e de dos o tres omnes bonos, e devieda sore descomulgamiento que ninguno non sea osado de crebantar tales mandas", *Decretoales de Gregorio IX, versión medieval de J. MANS PUIGARNAU*, vol. 2, segunda parte, Barcelona 1942, pàg. 378.

Aquest tipus de testament s'entén vàlid a Andorra si és atorgat davant del rector i dos testimonis.

24- La primera, obra del bisbe Bernardo Balbi de Pavia l'any 1191.

supressió ha d'esdevenir-se per motiu de la no-utilització d'aquesta figura jurídica per la població andorrana, repetint el succeït en l'evolució de la tradició jurídica catalana recent.¹⁹

Estudiats els arxius parroquials i els de la Cúria d'Urgell²⁰ respecte de les parròquies d'Andorra des del 2004, cal dir que en tot aquest període de 10 anys no consta registrat cap testament davant rector en les parròquies andorranes.

Si bé la regulació històrica del testament davant rector no en preveu el registre, quedat el mateix en poder del testador, és possible considerar que en cas d'haver-se'n produït algun, i donada l'excepcionalitat del fet, el mateix rector hauria consultat i enviat una còpia del document a la Cúria d'Urgell, per prudència i seguretat jurídica.

Aquest fet i la referència des de l'exposició de motius de la Llei de la successió al dret català han fet que es copiés pel dret andorrà aquest model també respecte de la desaparició d'aquesta forma de testament prevista a l'antic art. 117 del Codi de successions²¹ de Catalunya, i desapareguda finalment del llibre quart del Codi civil de Catalunya²² l'any 2008, sis anys abans de la publicació de la Llei de la successió per causa de mort d'Andorra.

Malgrat tot cal aportar la reflexió que la realitat geogràfica, climàtica i poblacional d'Andorra i Catalunya no és la mateixa, ni el nombre de notaris, ni les possibilitats estadístiques d'un cas de perill de mort en una situació d'aïllament en una població de muntanya. Per tant, i en atenció a la possible necessitat de la seva utilització per algun ciutadà andorrà com a última opció en un cas de perill de mort, entenem que es tracta d'una institució que podia haver estat interessant de respectar, i només en servei i benefici dels mateixos ciutadans andorrans.

Tot i la no-utilització d'aquesta forma de testament habitualment pels ciutadans, cal no oblidar que es tracta d'una institució de dret comú vigent a Andorra durant més de 900 anys (la decretal d'origen X.3.26.10, recollida al llibre 3r, títol 26è, capítol 10,²³ de l'obra compilada l'any 1234 per Sant Ramon de Penyafort i promulgada per Gregori IX, repetia una decretal promulgada per Alexandre III -1159 a 1181-, que de fet responia a antecedents ja esmentats a les cinc compilacions antigues).²⁴ Per tant trobem una forma de testament utilitzada a Andorra entre els anys 1100 i el 2015, donat que la Llei de la successió per causa de mort en preveu la vigència fins al 31 de desembre del 2015.

La ciència i la pràctica jurídica han d'avançar segons demanin les necessitats de la població, però alhora cal no oblidar els orígens i els sentits de les normes. L'essència de l'esperit andorrà prové de la pervivència en la seva societat de tradicions i costums mil·lenaris que han conformat progressivament el país fins al marc jurídic actual, malgrat haver desaparegut fa molt de temps en altres territoris. El fet de recordar i protegir les particularitats andorranes i, en aquest cas del seu dret, és la millor manera de protegir la identitat andorrana davant el futur. Potser fent una reflexió quasi de protecció del "patrimoni històric" i de la cultura d'Andorra valia la pena conservar la institució del testament davant rector, com una curiositat històrica derivada dels mateixos compromisos de fidelitat que donen lloc als mateixos Pariatges, com una plasmació pràctica del que ha estat la història jurídica d'Andorra, i com una opció en cas que algun ciutadà de les parròquies més allunyades de la capital i la seva conurbació (d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany, on s'estableixen les quatre notaries del país) en perill de mort ho pogués requerir.

En aquests moments és fins i tot una curiositat històrica pensar que hi ha l'opció en els propers mesos de tenir l'honor, i passar a la història amb aquest títol, de ser l'últim ciutadà andorrà a testar d'aquesta forma que s'extingirà el 31 de desembre del 2015.

Com dèiem a la introducció, la nova realitat social andorrana fa que, a la darrera dècada, siguin per exemple només un terç sobre la totalitat els matrimonis que se celebren canònicament a Andorra. Igualment, el nombre de baptismes ha passat de 379 l'any 2004, a 255 l'any 2014, cosa que evidencia una tendència a la baixa en relació amb la presència de l'Església en els moments transcendents de la vida dels ciutadans andorrans.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Baptismes	379	357	367	340	331	342	339	334	327	285	255
Matrimonis canònics	82	72	100	72	65	71	54	58	64	88	43
A	218	224	296	258	260	265	287	283	288	291	271
B	37,61%	32,14%	33,78%	27,91%	25,00%	26,79%	18,82%	20,49%	22,22%	30,24%	15,87%

A= Nombre total de matrimonis a Andorra per anualitats

B= Percentatge de matrimonis canònics sobre la totalitat

25- Principi establert a les regles 2, 69, 82 i 83, de l'obra *De Regulis Juris* promulgades pel papa Bonifaci VIII l'any 1298 com a colofó al seu *Liber Sextus*.

26- Vegin-se els canons 198 i 1268 CIC 1983 i el preàmbul i art. 111-7 Codi civil de Catalunya. Contra aquest principi informador i d'acord amb la tradició pròpia l'art. 531-24 del Codi civil de Catalunya rebutja la necessitat de la bona fe en la prescripció adquisitiva, al contrari del que manté el dret del Código Civil Español a l'art. 950.

27- Pàg 81/84 BOPA del 21 de gener del 2015: disposició addicional Segona. Fonts del dret privat:

1. Fonts del dret: a) El dret privat del Principat d'Andorra està constituït per la llei, el costum i els principis generals del dret./ b) La llei, com a conjunt de disposicions dels òrgans amb capacitat legislativa i dels acords internacionals sota els principis de jerarquia i de competència legislativa, és d'aplicació preferent./ c) El costum, al·legat i provat, només regeix en defecte de llei aplicable./ d) Els principis generals del dret informen i integren l'ordenament jurídic del Principat d'Andorra.

2. Supletòrietat normativa: Les disposicions del dret civil tenen caràcter de dret comú i s'apliquen com a supletòries en matèries regides per altres lleis.

3. Dret subsidiari: Mentre no es legisli en matèria de dret privat, s'aplica com a supletori l'anomenat dret comú romanocanònic, d'acord amb els principis generals que informen l'ordenament jurídic andorrà.

4. Jurisprudència: La jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia d'Andorra té la funció de complementar, amb la finalitat d'interpretar i aplicar, el dret privat del Principat d'Andorra.

Així cal entendre també que, si culturalment el fet de testar s'ha allunyat del moment vital transcendental previ a la defunció, avui es fa testament en qualsevol moment (naixement de fills, adquisició d'immobles, canvis de residència, etc.) i no precisament abans del moment últim previ a la mort, que és un moment proper a les preocupacions espirituals personals en què els ciutadans creients poden demanar la presència d'un clergue, la figura del testament davant rector hagi desaparegut en la pràctica jurídica de la vida andorrana.

En definitiva, la nova Llei de successió per causa de mort "catalanitza" el dret de successions andorrà, i no com a aplicació supletòria del dret històric, sinó com quasi una transcripció en molta de la regulació andorrana del llibre quart del Codi civil de Catalunya en aquesta matèria. Andorra importa i fa seva la motivació del legislador català per suprimir el testament davant rector, entenent-lo innecessari per l'absència habitual del seu ús.

3.1. Referència a l'hereu de confiança i el principi jurídic de la bona fe

Qüestionant el mateix principi canònic de la superioritat de la veritat i "de la bona fe",²⁵ avui gairebé únicament present en la regulació de la prescripció adquisitiva²⁶ dels ordenaments hereus del *ius commune*, també s'ha suprimit al dret andorrà la institució de "l'hereu de confiança" fonamentant-ne la desaparició en la possible falta de control, desconfiança i inseguretat jurídica que podia provocar aquesta figura en el dret andorrà actual.

Per contra es podria criticar que, amb arguments que comporten la mateixa manca de seguretat jurídica, sí que s'han introduït a la Llei de successió per causa de mort altres figures fins ara alienes al dret andorrà, com el testament hològraf. La motivació de la supressió de l'hereu de confiança xoca frontalment amb l'aparició al dret andorrà del testament hològraf, testament que per la nombrosa jurisprudència dels territoris propers evidencia un alt grau d'inseguretat derivada de pèrdues, destruccions, coaccions a persones grans o parcialment incapacitades, falsificacions, i comporta una elevada litigiositat i impugnacions respecte de les herències en què s'utilitza, litigiositat fins ara desconeguda a Andorra derivada d'aquest supòsit.

La disposició addicional segona de la Llei de successió per

causa de mort, al punt tercer, manté com a dret subsidiari del dret privat andorrà, i per tant de les successions, el dret comú romanocanònic²⁷ (*Dret subsidiari: Mentre no es legisli en matèria de dret privat, s'aplica com a supletori l'anomenat dret comú romanocanònic, d'acord amb els principis generals que informen l'ordenament jurídic andorrà*); fet transcendent donat que diversos recursos al Tribunal Constitucional²⁸ es basen en la no-aplicació del dret tradicional propi andorrà,²⁹ sinó en la pretensió d'aplicar normes d'ordenaments jurídics estrangers, més o menys propers.

És al *ius commune*, i basat en el principi de bona fe, on es consolidà la capacitat d'heretar dels concebuts, i respecte del *ius commune* i la tradició andorrana, l'art. 5 manté la capacitat jurídica del *nasciturus*³⁰ a efectes successoris.³¹

Per coherència amb el contingut supletori del dret comú romanocanònic establert en la disposició addicional segona, entenem que s'hauria d'haver valorat més profundament abans de suprimir les institucions de l'hereu de confiança i del testament davant rector perquè, com hem dit, cap de les dues eren imposades als ciutadans sinó que eren de lliure utilització i plenament adequades a aquesta tradició del dret comú romanocanònic andorrà.

4. El valor dels testaments resta de documents canònics en dret Andorrà

Malgrat la supressió de la figura del testament davant rector a partir del 31 de desembre del 2015, ens hem de preguntar quina és la validesa i la vigència dels documents canònics existents.

La Llei de la successió per causa de mort estableix un període de 10 anys per a la caducitat dels testaments davant rector atorgats abans del dia 1 de gener del 2016,³² per tant, aquests testaments seran vàlids a Andorra fins al 31 de desembre del 2025, sempre que al testador hagi mort abans de l'1 de gener de 2016.

En cas que la defunció sigui posterior al 2016, el termini de caducitat serà de quatre anys i es computaran des de la data de la seva mort, no des de la data de l'entrada en vigor de la Llei. Per tant, la certificacions parroquials de testament són vàlides a Andorra durant els següents quatre anys, i dintre dels esmentats períodes i amb les particularitats esmentades.

Recordem que la inscripció del testament davant rector al

28- Aute del Tribunal Constitucional de l'11 de maig del 2015 relatiu al recurs d'empara 2015-8-RE, on el Tribunal Superior de Justícia en el moment de resoldre l'incident de nul·litat d'actuacions va raonar que es podia arribar a la mateixa conclusió desestimària de l'apel·lació fonamentant-la en el dret tradicional, com els decretals de Gregori IX (5,75), i també en la jurisprudència reiterada del Tribunal Superior de Justícia mateix. Vegis també la "causa PLA" estudiada l'any 2000 pel Tribunal Europeu de Drets Humans d'Estrasburg.

29- Regulat pel dret català anterior al Decret de Nova Planta i pel dret romà.

30- Vegeu respecte de la capacitat jurídica del *nasciturus* en el dret romà i l'evolució medieval, J. PERE FONTANELLA, *De pactis nuptialibus sive capitulis matrimonialibus tractatus (...) tomus prior*, cl. 4; Barcelona 1612 Apud Laurentium Deu, Ed. Michaelis Menescal.

31- Art. 5. Tenen capacitat per succeir les persones nascudes o concebudes al temps de l'obertura de la successió i que sobrevisquin al causant. BOPA del 21 de gener del 2015, pàg. 15/84.

32- A diferència del Llibre quart del Codi civil de Catalunya, que estableix un període de quatre anys.

33- Article 21. Procediment d'inscripció fet pels rectors de les parròquies // 1. Els rectors de les parròquies davant dels quals s'hagin atorgat o lliurat disposicions de darrera voluntat, adrecen al president de la Cambra, en el termini màxim de cinc dies hàbils comptats a partir del dia de l'atorgament o del lliurament, un ofici en el qual es consignen les dades determinades a l'article precedent. //2. El president de la Cambra acusa recepció de la comunicació al rector expedidor i procedeix a la inscripció al Registre Central.

34- Disposició transitòria tercera: Testament davant rector. //1. Els testaments davant rector atorgats abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei caduquen si no es protocol·litzen en el termini de deu anys a partir de la seva vigència, sempre que el causant hagués mort abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei. Si el causant ha mort després de l'entrada en vigor, el termini de quatre anys es comptarà des de la seva mort. //2. S'autoritza el Govern per a dictar les disposicions reglamentàries per promoure i facilitar la protocol·litjació dels testaments atorgats davant rector dipositats als arxius parroquials.

35- Art. 2.1 de l'Acord entre el Principat d'Andorra i la Santa Seu del 15 de maig del 2008: El nomenament del Bisbe d'Urgell és competència exclusiva de la Santa Seu. Art. 2.2: Abans de nomenar-lo, la Santa Seu notificarà el nom del designat al Govern andorrà.

36- Llei del Registre Civil, de l'11 de juliol de 1996: "a) per als andorrans i els nascuts a Andorra, els actes d'estat civil dels quals hagin estat inscrits als registres eclesiàstics d'Andorra".

37- Article IV.1. (...) es reconeix a la competent autoritat de l'Església en conformitat amb el Dret canònic: el dret a crear entitats eclesiàstiques, que gaudiran de personalitat jurídica civil tant bon punt tinguin la canònica i aquesta sigui notificada als òrgans competents del Principat.

38- Article V. 1. Els llocs de culte són inviolables. El Principat d'Andorra en garanteix la protecció i dignitat. No podran ser enderrocats sense ser privats prèviament del seu caràcter sagrat.

39- CIC 1212: Els llocs sagrats perden la dedicació o la benedicció si han estat destruïts en una gran part, o bé reduïts permanentment a usos profans per un decret de l'Ordinari competent o de fet.

Registre General segons l'article 21 del Reglament del notariat³³ no és més que un control d'inscripció, no de validesa, per la qual cosa ens podem trobar que existeixin testaments d'aquests tipus dipositats als domicilis dels causants o inclús a les parròquies i que no que no hagin estat inscrits al Registre Central; per això entenem que la previsió de la disposició transitòria tercera,³⁴ segon paràgraf, és imprescindible per a la salvaguarda dels drets i seguretat jurídica dels andorrans.

Com hem dit, la disposició adicional segona, al punt tercer, manté com a dret subsidiari del dret privat andorrà, i per tant de les successions, el dret comú romanocanònic (com a dret subsidiari, s'aplica com a supletori l'anomenat dret comú romanocanònic, d'acord amb els principis generals que informen l'ordenament jurídic andorrà, mentre no es legisli en matèria de dret privat); fet que, a més, a efectes documentals, serveix per interpretar la validesa de tots els documents canònics que tingui relació o hagin d'acreditar la mateixa aplicabilitat del dret comú.

4.1. Altres documents canònics amb valor jurídic estatal després de la ratificació de l'acord entre la Santa Seu i el Principat d'Andorra

Vist aquest canvi de sistema, analitzem en quins àmbits jurídics el dret positivitzat andorrà dona efectes i valor legal als documents canònics.

A part de les credencials de nomenament episcopals essencials per a la presa de possessió com a cap d'Estat del bisbe d'Urgell³⁵ com a copríncep del Principat d'Andorra, cal esmentar els següents documents canònics als quals el dret positivitzat andorrà atorga transcendència jurídica civil:

La Llei del Registre Civil³⁶ de l'any 1996 reconeix l'eficàcia als arxius parroquials que acreditin fets vitals i d'estat civil (baptismes, exèquies i matrimonis per naixement, defunció i matrimoni) segons regulat als seus arts. 4 a), 46, 48 e) i 108.

L'Acord entre el Principat d'Andorra i la Santa Seu del 15 de maig del 2008 estableix:

- Certificat d'erecció de persones jurídiques canòniques per al gaudi de la personalitat jurídica civil, segons l'establert a l'art. IV³⁷ 1 a) de l'Acord.

- Els certificats canònics sobre el manteniment de l'ús religiós de temples, a l'efecte del previst a l'article V de l'Acord,³⁸ i al cànon 1212 del Codi de dret canònic.³⁹

- Certificat d'ordenació i nomenament d'ofici eclesiàstic, a l'efecte d'atorgar la nacionalitat andorrana als clergues en virtut de l'article VIII del mateix Acord,⁴⁰ i de la Llei qualificada de nacionalitat.

- Certificat d'erecció canònica d'una entitat sense activitat econòmica lucrativa els efectes de les exempcions tributàries.⁴¹

- Document d'actitud per a l'ensenyament de la religió catòlica a l'efecte de l'ensenyament a la escola pública.⁴²

- Documents produïts per la part canònica a les comissions de patrimoni històric, i d'arxius dins de la comissió paritària bilateral creada per l'Acord.

El títol tercer de la Llei qualificada del matrimoni, del 30 de juny de 1995, prèvia a l'acord entre el Principat d'Andorra i la Santa Seu del 15 de maig del 2008, estableix:

- La validesa de la "simple presentació de la certificació eclesiàstica d'existència del matrimoni", a l'efecte de procedir a la inscripció del matrimoni canònic al Registre Civil, i el seu procediment.⁴³

- Eficàcia de les sentències del Tribunal Eclesiàstic del Bisbat d'Urgell i sentències del Tribunal Metropolità de l'Arquebisbat de Tarragona a l'efecte de l'eficàcia civil de les resolucions canòniques, segons l'establert a l'art. 58.2 de la Llei qualificada del matrimoni i a l'article X de l'acord amb la Santa Seu.⁴⁴

Certificat de matrimoni canònic, a l'efecte de legitimació per a la delació i tràmits d'acceptació d'herències intestada,⁴⁵ en cas d'existència d'un matrimoni no inscrit, donat que la inscripció no és constitutiva.⁴⁶

Hereditàriament, la delació també es pot veure afectada per una sentència de nul·litat del matrimoni canònic, a l'efecte d'impugnar per part dels col·laterals del difunt la crida a l'herència en segon lloc, a la qual podia tenir dret el cònjuge supervivent, si el matrimoni, sent canònic, fos declarat nul per la sentència d'un tribunal eclesiàstic.

La regulació de l'ús dels temples de les Valls d'Andorra per part de l'Església Catòlica d'Urgell segueix un esquema més proper al sistema francès d'ús exclusiu, que no pas al sistema espanyol de propietat privada, i és per això que no existeix al Principat una norma que atorgui eficàcia als certificats episcopals⁴⁷ per a l'escriptura i registre als cadastres dels comuns d'immobles i finques no inscrites.

Respecte dels documents canònics, cal recordar finalment que l'art. IV de l'acord entre el Principat d'Andorra i la Santa Seu

40- Article VIII. Conforme a l'art. 4 de la Llei qualificada de nacionalitat i durant el temps en el qual exerceixin les seves funcions, s'atorga la nacionalitat andorrana als sacerdots amb ofici eclesiàstic al Principat d'Andorra.

41- Article XIII. 1 i les seves entitats creades d'acord amb els seus propis fins i, per tant no destinades a la realització d'activitats econòmiques lucratives, gaudiran d'exempció tributària excepte dels impostos indirectes, del tipus d'aquells normalment inclosos en el preu de les mercaderies o serveis.

Queden exemptes d'impostos indirectes les publicacions de les instruccions, ordenances, cartes pastorals i qualsevol altre document de les autoritats eclesiàstiques competents, així com l'adquisició d'objectes destinats al culte.

42- Article XI, 3, a), 2.

43- Article IX: El Rector del lloc on es va celebrar el matrimoni lliurarà als esposos la certificació eclesiàstica; i, en el període de cinc dies, lliurarà a l'Encarregat del Registre Civil que correspongui l'Acta del matrimoni canònic per a la seva inscripció.

44- Article X: 1. Els esposos, a tenor de les disposicions del Dret Canònic, podran acudir als Tribunals Eclesiàstics per sol·licitar la declaració de nul·litat o podran demanar la dispensa pontificia sobre matrimoni rat i no consumat./ 2. A petició de qualsevol de les parts, formulada davant de la jurisdicció civil andorrana, aquestes resolucions tindran plena eficàcia en l'ordre civil.

45- Títol IV, art. 238 a 261, de la Llei de la successió per causa de mort.

46- Article 45 de la Llei qualificada del matrimoni: El matrimoni canònic produeix plens efectes civils des de la seva celebració.

47- Legislació espanyola: Artículo 206 del Decreto de 8 de febrero de 1946, por el que se aprueba la

nueva redacción oficial de la Ley Hipotecaria: "El Estado, la Provincia, el Municipio y las Corporaciones de Derecho público o servicios organizados que forman parte de la estructura política de aquél y las de la Iglesia Católica, cuando carezcan de título escrito de dominio, podrán inscribir el de los bienes inmuebles que les pertenezcan mediante la oportuna certificación librada por el funcionario a cuyo cargo esté la administración de los mismos, en la que se expresará el título de adquisición o el modo en que fueron adquiridos".

estableix una protecció genèrica dels mateixos documents, perquè el text conté un compromís de respecte i protecció estatals dels mateixos documents. Així el pacte estableix que "l'Estat respecta i protegeix la inviolabilitat dels arxius, registres i altres documents dipositats a les parròquies andorranes i altres entitats i institucions eclesiàstiques".

En conclusió, i analitzada la nova legislació andorrana sobre les successions i els documents que històricament l'han pogut conformar més enllà dels casos de testaments notariais, podem dir que el text de la Llei 46/2014, del 18 de setembre, de la successió per causa de mort aporta aspectes molt positius a la societat i al dret andorrans, però també cal dir que assimila molta de la regulació del dret successori de drets propers, concretament del dret català actual i no històric, cosa que fa perdre al dret andorrà algunes de les característiques pròpies i essencials que li han donat la seva idiosincràsia històrica: també s'ha generat una important reducció dels exemples de l'aplicació del principi de bona fe en els testaments, en benefici d'una homogeneïtzació legislativa amb l'entorn més proper que fa perdre algunes de les institucions pròpies que encara podien ser d'utilitat en contrapartida a una assimilació no sempre desitjable en tanta amplitud, perquè oblida fets propis tradicionals del dret propi andorrà mentre n'aporta alguns de forans i desconeguts fins ara en l'ordenament jurídic del Principat.